

BIZTONSÁGPOLITIKAI SZEMLE

2010 SZEPTEMBER – OKTÓBER

3. ÉVFOLYAM 3. SZÁM

- 1 Vízkonfliktusok: a Nílus
Havasi Eszter

- 8 Régi és új szólamok: Kína és az Egyesült Államok küzdelme a Kelet-Ázsia feletti befolyás megszerzéséért
Zombori Dóra

- 11 Magyar részvétel Afganisztánban
Steingart Gabriella

- 16 A WikiLeaks jelenség hatása a külpolitikára
Rada Péter

 CORVINUS
KÜLÜGYI ÉS KULTURÁLIS EGYESÜLET

CORVINUS KÜLÜGYI ÉS KULTURÁLIS EGYESÜLET

biztpol.corvinuembassy.com

ESSZÉ

VÍZKONFLIKTUSOK: A NÍLUS

Havasi Eszter

BEVEZETÉS

Vizsgálatom tárgya a víznek, mint természeti erőforrásnak a felértékelődése, előtérbe kerülése és szerepe a nemzetközi konfliktusokban. Hiszen azon felül, hogy az édesvízállomány folyamatos csökkenése az új évezred egyik legjelentősebb globális környezeti kihívása, a nemzetközi kapcsolatok szempontjából is elkerülhetetlen e téma vizsgálata. A kérdés megoldásához a tavak, folyók országhatárokon átnyúló elhelyezkedése miatt ugyanis nemzetközi összefogásra és együttműködésre van szükség. Számos esetben azonban ez kooperáció helyett éppen konfliktushelyzetet eredményez. Afrika e tekintetben különleges helyzetben van, hiszen a kontinens eleve nem bővelkedik vízforrásokban, száraz, sivatagos klímája, óriási népességnövekedési üteme és elmaradottsága miatt pedig könnyen lehet, hogy az elkövetkezendő évtizedekben a legtöbb konfliktus éppen a víz, pontosabban annak hiánya miatt alakulhat ki a térségben. Elemzésem témája az egyik ilyen gócpont, a Nílus értékes vízkészletének helyzete.

A NÍLUS JELENTŐSÉGE

A Nílus Földünk leghosszabb folyója, mintegy 6700 km hosszan kanyarog Kelet-Afrika területén. Két fő forrása van, a Fehér-Nílus és a Kék-Nílus, ez utóbbiból származik a Nílus vizének többsége. A Fehér-Nílus Közép-Afrikából, Ruandából ered, innen folyik észak felé, majd a szudáni főváros, Kartúm közelében egyesül a Kék-Nílussal. A Nílus vízkészletén 10 ország osztozik: Egyiptom, Etiópia, Szudán, Burundi, Kongói Demokratikus Köztársaság, Eritrea, Kenya, Ruanda, Tanzánia valamint Uganda. Lester

Brown¹, a *WorldWatch Institute* vezetője szerint a vízhiány az élelmiszerbiztonságot fenyegető egyik legfőbb veszélyforrás. A Nílus vízének csupán töredéke éri el a földközi-tengeri torkolatot – a globális klímaváltozás hatásain kívül a folyó által szállított hordalék és iszap is eltömíti a gátakat – ez pedig veszélyezteti a torkolat területének hidrológiai egyensúlyát. Az édesvíz helyére sós tengervíz nyomul be, természetlenné téve az ottani mezőgazdasági területeket, melynek következtében jelentős migrációs folyamat indulhat el a térségből. További problémaként jelölte meg az elkövetkezendő évtizedek során várható népességnövekedést. Jelenleg a Nílus felső szakaszán osztozó három országnak – Egyiptom, Szudán, és Etiópia – a lakossága közel 150 millió főt tesz ki. 2050-re a szakértő szerint ez a szám elérheti a 340 millió főt. Noha a Nílus vízkészlete korunkig nem csökkent drasztikus mértékben az ókori vízmennyiséghez képest, ekkora népességet azonban már nem lesz képes ellátni. Lester Brown szerint a vízhiány enyhítésének egyik módja a gabonaimportban rejlik. Afrikában a vízkészletek mintegy 88%-át fordítják mezőgazdasági termelésre. Egy tonna gabona megtermeléséhez ezer tonna vízre van szükség. A *WorldWatch Institute* szerint a közel-keleti és észak-afrikai államok egyéves gabonaimportjuk megtermeléséhez a Nílus teljes évi vízhozamára van szükségük. Gabonát importálásával tehát vizet és költséget is meg tudnának takarítani. A Nílus alsó folyásánál fekvő szegényebb államoknak azonban a gabonaimportálás rendkívül költséges megoldás jelent.

TÖRÉSVONALAK A NÍLUS VIZE KAPCSÁN – AVAGY – EGYPT VS. THE REST

A probléma gyökere azonban nem a népességnövekedés ütemében és nem is a túlzott mezőgazdasági vízfelhasználásban rejlik. A Nílus vize körüli viták két szerződésre vezethetők vissza. Az első megállapodást a „Nílus Víz Egyezményt” 1929-ben kötötte Egyiptom és Nagy-Britannia. A szerződés értelmében Egyiptom tulajdonképpen vétőjogot kapott, hiszen egyetlen állam sem valósíthat meg Kairó engedélye nélkül olyan projektet a Nílus mentén, amely csökkentené az Egyiptomba érkező víz mennyiségét. Ennek oka, hogy Egyiptom egyetlen vízforrása maga a Nílus, gyakorlatilag nem rendelkezik egyéb édesvízi forráskészlettel. Így Egyiptom már számos

¹ <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/454926.stm>

alkalommal deklarálta, hogy erőszakkal fog fellépni minden olyan kísérlet ellen, mely a Nílus vizének elvezetésére, az egyiptomi vízkészletek csökkentésére irányul – írja a geographic.hu². A másik, 1959-es „A Nílus Teljes Hasznosításáért” elnevezésű megállapodás már meghatározza az egyes államok számára felhasználható vízmennyiséget. Eszerint Egyiptom a Nílus évi átlagos 84 milliárd köbméter vízhozamából 55 milliárd köbméterrel rendelkezik, további 18,5 milliárd köbméter pedig Szudánt illeti. A maradék, körülbelül 10 milliárd köbméternyi víz nagy része pedig elpárolog, vagy elszivárog a Nasszer-tóból, így rendkívül csekély mértékű víz marad annak a további nyolc Nílus-menti államnak, melyek szintén részesednek a folyó vízhozamából. Az alapvető problémát tehát a vízkészletek nem megfelelő arányú elosztása képezi. A folyó alsó szakaszánál lévő államok szerint Egyiptom túl nagy jogokkal rendelkezik és követelik a szerződések felülvizsgálatát, valamint a vízkészletek minden fél számára kedvező, arányos elosztását. Egyiptom azonban nem akar lemondani jogairól, hiszen mint említettem számára ez az egyetlen lehetséges édesvízforrás. A kelet-afrikai országok továbbá azért is tekintik semmisnek a két, őket korlátozó szerződést, mivel ezek a gyarmati időben kötöttek, így teljes mértékben figyelmen kívül hagyják az ő érdekeiket – olvasható az UNESCO honlapján³.

A KOOPERÁCIÓ LEHETŐSÉGEI

Pozitív fejleményként értékelhető, hogy az államok intézményes keretek között igyekeznek megoldást találni a problémára. 1967-ben alakult meg a Műszaki Együttműködési Fórum, mely 1992-ben kiegészülve a környezetvédelmi és fejlesztési munkacsoporttal igen hatékony munkát folytat. A folyamat 1997-ben Nílus Völgyi Kezdeményezés (NBI) néven szerveződött újjá és a Világbank, a UNDP valamint a Kanadai Nemzetközi Fejlesztési Iroda nyomására sikerült megkezdeni a tárgyalásokat a Nílus fenntarthatóbb hasznosítása és a felek közti együttműködés fejlesztése érdekében. A Kezdeményezés hivatalos tagállamai a Nílus-menti államok, Eritrea kivételével, aki megfigyelőként vesz részt a tárgyalásokon. Az NBI célja a korábban említett két szerződés felülvizsgálata. A tagállamok közötti feszült viszony és az erőforrásaikat féltő „nagyhatalmak” – Egyiptom, Szudán – tiltakozása miatt azonban a tárgyalások akadoznak és

² <http://www.geographic.hu/index.php?act=napi&id=1914>

³ http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=14364&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

átütő sikert eddig nem sikerült elérni. Jelentős előrelépésként könyvelhetjük el, hogy 2002-ben a Világbank támogatásával Titkarság létesült Entebbe-ben, Ugandában (Glied, 2009).

A Nílus Völgyi Kezdeményezés szerepe a probléma kezelésében kétségtelen, hiszen sikerült elérni, hogy a felek tárgyalóasztalhoz üljenek, ami jelentős mértékben hozzájárul ahhoz, hogy a vízkészletek miatti nézeteltéréseket a felek békés és ne fegyveres úton oldják meg. Ugyanakkor bizonyos területeken még nem működik hatékonyan a szervezet, ezért a UNDP megjelentetett egy SWOT-analízist⁴ (Strengths–erősségek, Weaknesses–gyengeségek, Opportunities–lehetőségek, Threats–fenyegetések/veszélyek), amelyben az NBI munkáját értékeli. A UNDP elemzője szerint a szervezet erőssége, hogy támogatja a regionális együttműködést, kormányközi és intézményi kereteket teremtett az érintett felek közti párbeszéd fejlesztésére, elősegíti az információáramlást és megbízható, együttműködő kapcsolat kialakítására ösztönzi a feleket. A kezdeményezés gyengesége azonban, hogy a szervezet nem rendelkezik megfelelő információkkal és adatbázisokkal a Nílus helyzetét érintően, hiányos a koordináció a szervezet alegységei között, valamint intézményi hiányosság, hogy kevés szakértővel rendelkeznek az NBI-országok. Az NBI számára fennálló lehetőség, hogy az NGO-k és a civil társadalom bevonásával még hatékonyabbá válhat a szervezet tevékenysége. Továbbá, mivel minden Nílus-menti állam egyben tagja az Afrika Uniónak is, így lehetőség van együttműködést kialakítani a két szervezet között a vízkérdést illetően is. Végül a kezdeményezés veszélyei, hogy egy eleve feszült régióról van szó, az érintett államok közül hatot a világ legszegényebb országai között tartunk számon, ez pedig fenyegeti a kezdeményezés céljainak elérését. Hiába találnak ugyanis megoldást a probléma enyhítésére, ha az államok nem tudják teljesíteni annak alapvető kritériumait. A globális klímaváltozás és a vízkészletek folyamatos csökkenése továbbá feszültté teheti a felek közti viszonyt és hátráltathatja a szervezet munkáját is.

Noha még olyan megoldást nem sikerült találni, amely minden fél számára kielégítő lenne, úgy tűnik, hogy az érintettek hajlanak a tárgyalásos úton történő megoldásra és nem akarnak fegyveres konfliktust egy már eleve politikailag feszült térségben. 2009 decemberében Egyiptom és Etiópia

⁴ <http://www.oecdccseoul.org/article/swot-analysis-and-challenge-of-nile-basin-initiative-an-integrated-water-resource-management-perspective/>

miniszterelnöki szintű tárgyalása során a két fél aláírta a „Megértés Memorandumát” és felállították az Egyiptomi-Etiópai Gazdasági Tanácsot. A megállapodás nyomán Kairó engedélyezte, hogy Etiópia három közepes méretű duzzasztógátat építhessen a Kék-Nílusra. Korábban egy ilyen megállapodás elképzelhetetlen lett volna, hiszen Egyiptom minden olyan projekt tervének bejelentése esetén fegyveres választ helyezett kilátásba, mely nyomán veszélyeztetve érezte a korábban számára kijelölt víz mennyiségét. Ez a decemberi megállapodás ugyanakkor kölcsönös előnyökkel jár mindkét fél számára, hiszen Etiópia a duzzasztógátak segítségével fejlesztheti iparát, Egyiptom pedig tőkebefektetést hajthat végre a térségben, segítve ezzel saját vállalatait. Egyiptom öntözésügyi minisztere pedig bejelentette, hogy Kairó csak bizonyos feltételek mellett volt hajlandó megállapodni, az etióp tervek pedig nem veszélyeztetik a Nílus vizére vonatkozó egyiptomi kvótákat. Ez alapján tehát látható, hogy Egyiptom nem adta fel korábbi elveit, de a probléma megoldása érdekében sokkal rugalmasabban kezeli azokat – írja a *Kitekintő* című külpolitikai online portál.

Az elért eredményektől függetlenül a kelet-afrikai országok azonban továbbra is a korábbi szerződések felülvizsgálatát követelik. Ezt nyomatékosítva Ruanda, Tanzánia, Uganda és Etiópia május 14-én alá írt egy megállapodást⁵ az ugandai Entebbe-ben, melyben nagyobb részesedést követelnek a Nílus vizéből. Burundi és a Kongói Demokratikus Köztársaság távol maradt a tárgyalásoktól, Kenya pedig későbbi időpontot kért az aláírásra. Egyiptom és Szudán bojkottálta a találkozót és további egyeztetéseket sürgetnek egy új szerződés aláírása előtt.

Noha érthető, hogy Egyiptom ragaszkodik kvótájához, hiszen a Nílus az egyetlen édesvízforrása, mégis feltételezhető, hogy alternatív megoldásokkal csökkenthető lenne a számára szükséges vízmennyiség és arányosabb elosztás jöhetne létre a Nílus-menti államok között. Egyiptom ugyanis gazdaságilag fejlettebb a folyó alsó folyásánál lévő államoknál, így a szennyvíz tisztításával és annak használatával, vagy a tengervíz sótelenítésével újabb édesvízkészletekhez juthatna. Ez elősegítené a térség politikai értelemben vett stabilizációját is és a „vízkérdés” nem fenyegetne akkora biztonsági kockázattal. Mivel a délebbre fekvő államok gazdaságilag rosszabb helyzetben vannak Egyiptomnál, így számukra a vízszerezés esélyei csekélyek.

⁵ http://www.nilebasin.org/index.php?option=com_content&task=view&id=165&Itemid=1

KÍNA SZÍNRE LÉP

A probléma megoldásához természetesen befektetésekre is szükség van. Ezeket a kilencvenes évek közepéig elsődlegesen a volt gyarmattartó államok, így Franciaország, Nagy-Britannia, valamint az Európai Közösség egyes tagállamai finanszírozták, de jelenleg az egyik legfőbb beruházó a térségben Kína. Peking ugyanis igyekszik mind politikai, mind gazdasági befolyást szerezni a térségben. Ennek egyik legfőbb oka, hogy Kína kedvezőbb feltételekkel kínálja segélyeit, hiszen ezekért pusztán nyitott befektetési lehetőségeket kér és beruházásait hajlandó alacsonyabb áron kínálni – írja az *International Rivers*⁶ című honlap. Az afrikai államok szempontjából azért is tűnik kedvezőbbnek a kínai segélyezés lehetősége, mert Peking nem várja el tőlük cserébe a hatalom demokratizálását, az emberi jogok tiszteletben tartását, a pluralizált politikai hatalom megteremtését és annak átláthatóvá tételét. Ez pedig sok állam számára – mely a demokratikus átalakulás folyamatának még csak elején jár – sokkal kedvezőbb. Kína szerepe és befolyása a térségben tehát fokozatosan erősödik. 2006-ban az afrikai segélyprogramok és tőkebefektetések mértéke meghaladta a 6 milliárd dollárt. Ezeket a projekteket a China Exim Bank finanszírozza, azáltal, hogy hosszú lejáratú idejű kölcsönöket biztosít az afrikai országok és a kínai befektetők számára (Glied, 2009). A kínai befektetések közül kiemelkedik a Merowe-gát építése. Az 1,8 milliárd dollárból épülő vízerőmű Szudán történelmének egyik legnagyobb hidrológiai és energetikai beruházása, melyet a China Exim Bank és arab részvényesek finanszíroznak. A projektben kínai, szudáni, német és francia cégek vesznek részt, kivitelezése során eddig ötvenezer embert telepítettek ki, így a munkálatok ökológiai, hidrológiai és társadalmi következményei és hatásai jelenleg felbecsülhetetlenek – olvasható szintén az *International Rivers* című portálon⁷.

A kínai tőkével végrehajtott fejlesztések következményei tehát sokrétűek – nem csak politikai, hanem számos ökológiai vonatkozásban kérdéseket vetnek fel. Ettől függetlenül azonban nyilvánvaló, hogy a tőkeerős Kína jelenlétével hosszú távon kell számolni a térségben. Maga az a tény, hogy a Kínai pozíciók látszanak erősödni a nyugatiakkal szemben, nem új jelenség Afrikában és a kínai tőke megjelenése önmagában pozitív jelenség. A kínai fejlesztéspolitikai elvek sajátosságai miatt teret nyerő kínai tőke

⁶ <http://www.internationalrivers.org/node/5492>

⁷ <http://www.internationalrivers.org/en/node/350>

hosszú távon viszont a „hagyományos” nyugati pozíciók devalválódását okozhatják, amely egyben a segélyek és a demokratizációs szándékok közötti kapcsolat bomlásához vezethet. Ez pedig hosszú távon hathat a régió fejlődésének minőségére.

KONKLÚZIÓ: A KÍNAI BEFEKTETÉSEK JELENTŐSÉGE

Láthatjuk tehát, hogy a Nílus körül zajló vízkonfliktus mind politikai, mind gazdasági, mind pedig társadalmi értelemben véve összetett. Nem tudhatjuk pontosan, hogy az államok hogy fognak reagálni, ha az édesvízkészleteik tovább csökkennek, vagy ha egy adott állam önálló projektbe kezd. Jelenleg az államok magatartásából az látható, hogy hajlanak a békés rendezésre és igyekeznek tárgyalás útján megoldani problémájukat, még ha ez nem is megy zökkenőmentesen. A befektetések kapcsán elmondható, hogy Kína érdekelt a térségben és hajlandó forrásokat is áldozni saját hosszú távú érdekei érvényesítéséhez. Ennek a segítségnek a hosszú távú implikációi között azonban ott szerepelhet a demokratikus fejlődés háttérbe szorulása a régióban – ez azonban a demokratizációs folyamatok tágabb kérdésköréhez vezet el minket – e dolgozatnak azonban nem szándéka e problémakörnek vizsgálata. A vízkonfliktusok tehát egy sajátos dinamikát gerjesztenek – megoldásukhoz a kínai tőke jelentheti a kulcsot, amely azonban ökológiailag káros is lehet (lásd fentebb) és a régió hosszú távú fejlődését is befolyásolhatja. E dinamika hosszú távú és pontos következményei azonban jelenleg nehezen megjósolhatók.

NEM ELEKTRONIKUS FORRÁSOK

GLIED Viktor: *Kiszáradó Afrika, szomjazó kontinens – afrikai vízproblémák*, In: *Vízkonfliktusok: küzdelem egy pohár vízért*, Publikon Kiadó, Pécs, 2009

CIKK

RÉGI ÉS ÚJ SZÓLAMOK: KÍNA ÉS AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK KÜZDELME A KELET-ÁZSIA FELETTI BEFOLYÁS MEGSZERZÉSÉÉRT

Zombori Dóra

Érzékenyen érintheti az Egyesült Államok védelmi minisztériumának éves jelentése a kínai-amerikai kapcsolatokat. Amerikai részről ismét felerősödtek azok az aggodalmak, amelyek Kínát fenyegetésként értékelik, és ezért a Kínához fűződő viszonyt, valamint a Kínai Népköztársasággal való együttműködést széles értelemben vett nemzetbiztonsági kérdésnek tekintik. Kínai részről¹ szakértők elutasítják a jelentésben foglaltakat és szakszerűtlennek bélyegzik annak megállapításait.

A 2010. augusztus 16-án megjelent Pentagon jelentés szerint² „Kína hosszú távú, átfogó programot folytat fegyveres erői kapacitásának megnövelésére, hogy azok képesek legyenek az ország összes felségterületének állandó védelmére”. A jelentés közzététele turbulens időkben érte a kínai vezetést. Az év elején a dalai láma látogatása, az állítólagos kínai hackertámadások, a kereskedelmi viták és a Tajvannak szánt amerikai fegyverek negatívan érintették a kínai-amerikai viszonyt. Nyáron a Kelet-Ázsia feletti befolyás kiterjesztése nyitott új frontot a két ország közötti rivalizálásban.

A kelet-ázsiai térség gazdasági és biztonságpolitikai helyzete eltér bármely más régiótól. A jelenkor legsúlyosabb válságövezetei (Észak-Korea, Tajvan, Dél-kínai tenger) közül számos a kelet-ázsiai térségben található. Ugyanakkor ez a régió a világ jelenleg legdinamikusabban fejlődő térsége – a fejlődés fenntartásához azonban nyilvánvalóan szükséges a biztonság és a stabilitás garantálása. Az elmúlt évtizedben a kelet-ázsiai régió

¹ http://www.chinadaily.com.cn/china/2010-08/18/content_11167080.htm

² http://www.defense.gov/pubs/pdfs/2010_CMPR_Final.pdf

érezhetően háttérbe szorult az amerikai külpolitikában, Irak és Afganisztán kérdése kötötte le az Egyesült Államok erőit. Kína ezt kihasználva saját külpolitikai céljainak megvalósításába kezdett, felemelkedése érdekében saját regionális környezetére, a stabil biztonsági helyzet megteremtésére és befolyásának megerősítésére helyezte a hangsúlyt. Az Obama kormányzat azonban egy új korszakot nyitott Washington Ázsia-politikájában; a világgazdasági súlypont áthelyeződése a kelet-ázsiai térségbe felértékelte a régiót és módosította a gazdasági világválságból éppen kilábaló Egyesült Államok érdekeit. Peking talán most jogosan aggódik, hogy az amerikai előretörés aláaknázhathja kelet-ázsiai erőfölényét.

A Kelet-Ázsia feletti befolyás megszerzésért indult versengés egyik színtere a Tajvani-szorostól Szingapúrig húzódó Dél-kínai tenger. A Dél-kínai-tenger Kína, Vietnam, Malajzia, a Fülöp-szigetek és Brunei között képezi vita tárgyát, legfőképp az olajban és földgázban gazdag Spratly- és Paracel-szigetek miatt, emellett pedig jelentős nemzetközi hajózási útvonalak húzódnak a területén. Kína az utóbbi időben egyre nagyobb gazdasági aktivitást mutat a térségben, amellyel a többi a kérdésben érintett kelet-ázsiai állam rosszallását vívja ki.

Egyes elemzők³ úgy vélik, hogy Kína számára Tajvannal, Tibettel és Hszincsianggal egyenértékű a kérdés fontossága. Ezért is érinti Kínát rendkívül érzékenyen Hillary Clintonnak az ASEAN Regionális Fórumon tett kijelentése. Az amerikai külügyminiszter Hanoiban arról beszélt a múlt hónapban, hogy a vitatott hovatartozású Paracel-szigetekkel tarkított Dél-kínai tenger biztonsága, a területi viták békés rendezése és a hajózás szabadságának biztosítása az Egyesült Államok számára „nemzeti érdek”⁴. Ez a kijelentés Kínát rendkívül felháborította, azt a saját ügyeibe való beavatkozásnak minősítette, ugyanakkor az érintett délkelet-ázsiai államok meglepéssel fogadták az amerikai kijelentést.

A dél-kínai tenger kérdése rávilágít arra, hogy Délkelet-Ázsiában egy új tendencia jelei körvonalazódnak: egyrészt ez az amerikai diplomáciai retorika kiegészül a „kínai fenyegetés” felélesztésével, másrészt az ezt igazoló események, így Kína Dél-kínai tenger kapcsán tanúsított

³ <http://www.businessweek.com/news/2010-07-23/u-s-signals-to-china-it-won-t-keep-out-of-south-sea.html>

⁴ <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/07/29/AR2010072906416.html?hpid=topnews>

magatartása, a múlt héten nyilvánosságra hozott Dél-Kínába telepítendő rakétabázis terve, illetve tengeri flottájának fejlesztése kedvezően hat az Egyesült Államok és Délkelet-Ázsia államainak kapcsolatára, hangsúlyozva az együttműködés fontosságát⁵. Mint ahogy arra az ausztrál Lowy Institute for International Policy jelentése⁶ is rámutat, Délkelet-Ázsia államai jobban tartanak Kína felemelkedésétől és annak szándékaitól, mint az Egyesült Államok térnyerésétől a térségben, ezért Kína ellensúlyozása kerül előtérbe és ennek érdekében egyre fontosabbá válik az Egyesült Államokkal fenntartott jó kapcsolat, erősítve ezzel az Washington kelet-ázsiai pozícióit.

Kínai szemszögből Északkelet-Ázsiában sem jobb a helyzet. Az Egyesült Államok az észak-koreai atomprogram fenyegetése miatt szorosabbra fűzte kapcsolatait hagyományos szövetségeseivel, Japánnal és Dél-Koreával. A héten újabb közös dél-koreai-amerikai hadgyakorlatra került sor, amelynek kapcsán Kína nemtetszését fejezte ki. Az augusztus 16-tól 26-ig tartó gyakorlatot egy olyan időszakban tartják meg, amikor a két Korea közötti légkör pattanásig feszült a március végén elsüllyedt dél-koreai hadiflotta Cshonan nevű korvette miatt, ahol 46 tengerész vesztette életét. A Japán-tengeren esedékes manőver bevallott célja „kemény üzenetet” küldeni Észak-Koreának, Phenjan egyetlen szövetségese, Kína azonban sokkal inkább úgy véli⁷, hogy mindez Kína megfélemlítését és féken tartását szolgálja.

Úgy tűnik, hogy Peking és Washington küzdelme a kelet-ázsiai befolyás kapcsán egy új epizódot nyit a kínai-amerikai kapcsolatok történetében. A biztonság és stabilitás garantálása Kelet-Ázsiában elengedhetetlen a legdinamikusabban fejlődő, ugyanakkor válságócokkal tarkított térségben. Jelenleg úgy tűnik, hogy az Egyesült Államok kész ezt a szerepet vállalni, ugyanakkor Kína félti a már kedvező közép-ázsiai állásait, de még nem képes a biztonság egyedüli letéteményesévé válni. Ennek eredményeként a Kelet-Ázsia feletti befolyás megszerzése egyre komolyabb kihívást jelenthet a kínai-amerikai kapcsolatok alakulása szempontjából.

⁵ http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/08/08/AR2010080802631_2.html?sub=AR

⁶ http://www.lowyinstitute.org/Program_IntSecurity.asp

⁷ http://hvg.hu/vilag/20100815_kinai_hadsereg

CIKK

MAGYAR RÉSZVÉTEL AFGANISZTÁNBAN

Steingart Gabriella

Magyarország 2004-ben csatlakozott a NATO afganisztáni missziójához, és éppen 4 évvel ezelőtt, 2006. október 1-jén vállalta el, hogy a NATO irányítása alatt álló művelet keretein belül Észak-Afganisztán Baglan tartományában elvállalja az ún. Tartományi Újjáépítési Csoport (PRT) vezetését. A szerepvállalással Magyarország eddigi legösszetettebb és legnagyobb kihívást jelentő missziós feladatára vállalkozott.¹ A misszióhoz történő csatlakozás óta eltelt hat év alatt végrehajtott műveletek során a Magyar Honvédség eddig négy katonát veszített, és az afganisztáni jelenlét fenntartásának költségei meghaladták a tízmilliárd forintot.

Afganisztán sajátos jellemzőkkel rendelkező, törzsi társadalmon alapuló, többnemzetiségű, heterogén állam, ahol a lakosság kétharmada kevesebb, mint két dollárból él és 60%-a írástudatlan.² Az ország 34 tartományból áll, amelyekben ma összesen 25 tartományi újjáépítési csoport működik, ebből 23 a NATO ISAF (International Security Assistance Force), 12 pedig amerikai parancsnokság alatt (Operation Enduring Freedom, OEF). A tartományokban a PRT-k fő feladata, hogy katonai és civil tevékenységükkel segítsék a központi kormányzatot befolyásának érvényre juttatásában azáltal, hogy segítenek a biztonságos környezet kialakításában, hozzájárulnak a biztonsági szektor reformjához, és támogatják az állami erőszakmonopólium helyreállítását.

Hazánk az észak-keleti tartományok egyikében, Baglanban látja el újjáépítési tevékenységét.³ A tartományt a korábban ott állomásozó holland

¹ http://www.hm.gov.hu/honvedseg/afgansztani_szerepvallalas_2010

² http://www.mfa.gov.hu/NR/rdonlyres/534F1052-1EAF-4B89-8F2D-3B4DC651CF25/0/AFG_strat_1118.pdf

³ http://www.hm.gov.hu/files/9/5961/baglan_tartomany_cimic_kezikonyve.pdf

PRT-től vettük át, akik 2004 és 2006 között látták el itt feladatukat. A tartomány lakossága 762 000 fő, területe 21 118 km² (Magyarország területének kb. ötödrésze). A tartományban tadzsik (62%), pastun (25%), hazara (8%) és üzbég (5%) etnikai csoportok élnek. A tartomány átvételekor az általános biztonsági helyzetet az országos átlaghoz képest jobbnak értékelték,⁴ nem jegyezték fel halálesetet a katonai személyzet körében, s a drogproblémát is kevésbé találták aggasztónak, mint a legtöbb szomszédos tartományban. 2007 óta azonban a tartomány és ezáltal a magyar PRT helyzete folyamatosan romlik. Emelkedett a robbantásos támadások száma⁵ és olyan új típusú fenyegetések jelentek meg, mint a rakétatámadás vagy az öngyilkos merénylők. Ebben a környezetben látja el feladatát 230 magyar katona évi 459 millió forint kormányfinanszírozásból.

Működésük során komplex civil-katonai feladatot látnak el, amely három pillérre épül: katonai, diplomáciai és fejlesztési feladatokra, melyet a nemzetközi szakirodalom szerint 3D (*defence, development, diplomacy*)⁶ megközelítésnek nevezünk. A katonai stratégia meghatározása szerint a magyar PRT katonai szerepvállalásának célja, hogy elősegítse a nemzeti, regionális és globális stabilitást és biztonságot, NATO tagállamként pedig teljesítse szövetségi kötelezettségét. A rendészeti komponens⁷ keretében a rendőrképzés és a közigazgatás kiépítése jelenik meg prioritásként, amelynek célja, hogy a helyi rendőri erők kiképzésével elősegítse a térség biztonsági helyzetének javulását és hosszú távú biztosítását. Jelenlétükkel igyekeznek korlátozni a hadurak aktivitását, hozzájárulnak az afgán biztonsági szervek kiépítéséhez és működéséhez, képzési munkájukkal pedig elősegítik a helyi katonai és rendőri erők sikeres fellépését.

A fent említett katonai szerepvállalás mellett azonban kiemelten fontos a PRT civil eleme is, amely – hozzájárulva a szegénység fenntartható csökkentéséhez, az életkörülmények javításához, a közösségek önfenntartó képességének megvalósításához – képes bizalmi kapcsolat kialakítására a lakossággal. A civil komponens keretében a magyar PRT a mezőgazdaságot és vidékfejlesztést, az oktatást és az egészségügyet kezeli prioritásként.

⁴ http://www.mfa.gov.hu/NR/rdonlyres/534F1052-1EAF-4B89-8F2D-3B4DC651CF25/0/AFG_strat_1118.pdf

⁵ http://www.hm.gov.hu/files/9/5961/mh_ckelmlk_baghlan_kezikonyv_2009.pdf

⁶ <http://www.hia.hu/letoltes.php?letolt=10116>

⁷ http://www.mfa.gov.hu/NR/rdonlyres/534F1052-1EAF-4B89-8F2D-3B4DC651CF25/0/AFG_strat_1118.pdf

Ezen célok megvalósítása érdekében a Magyar Baptista Szeretetszolgálattal és a Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálattal (a szervezet 2002 óta számos más programja mellett 11 iskolát építtetett észak-Afganisztánban) együttműködve,⁸ ill. további NGO-k bevonásával valósítják meg a tartomány újjáépítését. Ez a tevékenység⁹ munkahelyteremtő programokban (téglagyár, szőnyegszövő tanfolyam), iskola és vízerőmű építésben, mezőgazdasági eszközök szétosztásában és mezőgazdasági képzésekben (műtrágyázás, komposztkészítés, nemesítés, permetszer használat, metszés, vetésforgó, állattartási ismeretek, gyümölcsaszalás, növénytermesztési ismeretek) nyilvánul meg.

A magyar PRT 3 dimenziós szerepvállalását azonban megnehezíti a katonai és civil szektor közötti párbeszéd hiánya, a nem megfelelő egyeztetés és koordináció. A probléma megoldására született meg a Magyar Honvédség Civil-katonai Együttműködési és Lélektani Műveleti Központja (CIVIC). A Központ kutatásaival, publikációival igyekszik megteremteni a civil és katonai oldal közötti kooperációt, elősegíti az együttműködést a kormányzati és nem-kormányzati szervezetek, nemzeti hatóságok, nemzetközi szervezetek és a helyi lakosság között. Segítségével a végrehajtott katonai, illetve a lakosságot érintő civil programok sokkal hatékonyabbá válhatnak, a kiépített koordináció pedig elősegítheti a konfliktus gyorsabb és hatékonyabb megoldását.¹⁰

A PRT tevékenysége mellett kiemelendő a magyar katonák egyéb, nem csak Baglan tartományhoz kötődő helytállása. Elsőként említeném a 2009-ben kiállított Műveleti Tanácsadó és Összekötő Csoportot, amely az Ohioi Nemzeti Gárdával együttműködve vesz részt az Afgán Nemzeti Hadsereg alakulatainak kiképzésében, az alakulat műveleti tervezésének és végrehajtásának támogatásában. Ez az összekötő feladat egyre fontosabbá és sürgetőbbé vált Obama elnök jövő évre tervezett csapatkivonásának közeledtével, hiszen egy felkészült és megfelelően kiképzett nemzeti haderő nélkül elképzelhetetlen az országból történő kivonulás.¹¹

További szerepvállalást jelent a Kabuli Nemzetközi Repülőtér irányítása, amelyet immár második alkalommal lát el Magyarország. A 2009 végén tett

⁸ <http://www.hia.hu/letoltes.php?letolt=10116>

⁹ http://www.segelyszervezet.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=600:afganisztan-prt-&catid=55:afganisztan&Itemid=92&lang=hu

¹⁰ http://www.hm.gov.hu/files/9/5961/baglan_tartomany_cimic_kezikonyve.pdf

¹¹ http://www.hm.gov.hu/honvedseg/afgansztani_szerepvallalas_2010

felajánlás¹² értelmében közel nyolcvan fős tiszti csoport érkezett Kabulba, hogy október 1-től vezető nemzete legyen az Afganisztán középső részében lévő legnagyobb civil-katonai légikikötőnek. A repülőtér irányítását 6 hónapos rotációban látják el az államok, a feladat összetett és óriási felelősséggel jár.

Az önálló afgán haderő kialakításának fontossága megnyilvánul a magyar PRT munkájában, azonban a feladat jelentőségét mutatja, hogy nem elég a Magyar Honvédség tartományon belüli aktivitása, szükség van további hozzájárulásokra is. Az Afgán Nemzeti Hadsereg Légi Hadtest helikopterhajózó állományának elméleti felkészítésére és gyakorlati repülőképzésre jött létre a 10 fős Magyar Honvédség Mi-35 Légi Kiképzési-támogató Csoport. A misszió¹³ 2010. augusztus 25. és szeptember 11. között működött. Kisebb logisztikai feladatokat lát el a német irányítású NATO ISAF Combat Service Support Logisztikai Iskola, amelynek létszáma 25 fő, ebből 17 katonát a Magyar Honvédség delegál. A Kabulban működő központ fél évig karbantartási, ellátási, közlekedési, főzési és gépjárművezetési ismereteket ad át az afgán kiképzőknek.

Magyarország teljes Afganisztáni szerepvállalásában talán a legkevesebb figyelem a Külügyminisztérium két nagykövetére irányul. Egyikük Kabulban képviseli a magyar missziót és lát el ügyvivői feladatokat, a másik nagykövet az Újjáépítési Csoport politikai tanácsadójaként járul hozzá a misszió sikeréhez. Feladatai¹⁴ közé tartozik a helyi közigazgatás és politika szereplőivel való kapcsolattartás, de a PRT feladatkörébe tartozó fejlesztési munkákat is ellát.

Az elemzés célja Magyarország szerepvállalásának szélesebb körű bemutatása volt túllépve a katonák Baglan tartományban végzett tevékenységén, felhívva a figyelmet az ettől különböző, magyarok által ellátott más katonai és civil missziókra. Az afganisztáni magyar részvétel értékelésekor fontos számba vennünk a PRT mellett ezeknek a helytállásoknak a sikerességét is. Nem szabad megfeledkeznünk Baglan tartomány méretéből és adottságaiból, valamint a magyar Újjáépítési Csoport létszámának és forrásainak szűkösségéből adódó aránytalanságokról sem. A jövő évre tervezett csapatkivonás tükrében nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy a Magyar Honvédség mindössze öt

¹² <http://www.honvedelem.hu/cikk/22311/az-elso-tiz-nap>

¹³ http://www.hm.gov.hu/honvedseg/afgansztani_szerepvallalas_2010

¹⁴ <http://www.kulugyiintezet.hu/letoltes.php?letolt=10031>

évet kapott egy Magyarország területének ötödét kitevő tartomány stabilizálására és újjáépítésére.

CIKK

A WIKILEAKS JELENSÉG HATÁSA A KÜLPOLITIKÁRA

Rada Péter

A WikiLeaks jelenséget vizsgálva ki lehet jelenteni, hogy annak nem volt, vagy lesz megrengető hatása az amerikai külkapcsolatokra. A diplomáciai dokumentumok napvilágra kerülése mindenképpen kínos Washingtonnak, de elsősorban a „nem demokratikusan működő” országok vezetőinek okoz igazi fejfájást. Azonban a diplomaták felé megnyilvánuló bizalom megrendült, ami költségesebbé teszi az információszerzést. Mindeközben észre lehet venni, hogy ma már nem lehet az elveszített titkokat visszatartani, sokkal inkább arra kell ügyelni, hogy az információkat meg tudjuk védeni.

Jelen elemzés apropóját több dolog adja. Három hete pattant ki a WikiLeaks botrány, és noha a diplomáciai dokumentumok jelentős részét még nem hozták nyilvánosságra, már egyre kevésbé érdekes a közönség számára. Másodszor a múlt héten a brit bíróság óvadék ellenében szabadlábra helyezte a WikiLeaks igazgatóját és emblemikus alakját, Julian Assange-t. Mindkét szál elgondolkodtatásra készíti a téma iránt érdeklődő olvasót és számos kérdés is felmerül. Az első felháborodáson és kifakadáson túl pontosan milyen hatással volt a 250.000 titkos, vagy legalábbis nem nyilvános diplomáciai irat kiszivárogtatása az amerikai külpolitikára? Ugyanakkor az is érdekes, hogy az Egyesült Államokra nehezedő nyomáson felül általában is milyen hatással lesz a botrány a diplomácia megszokott menetére? Vagy fontos feltennünk a kérdést, hogy a WikiLeaks hatás képes-e megváltoztatni általában országok között kialakult külkapcsolatokat? Illetve, nem utolsósorban elgondolkodtató, hogy mi a jövő? Azaz pontosan mit is indított el a WikiLeaks?

A WikiLeaks miután megszerezte a 250.000 diplomáciai dokumentumot, azokat megosztotta a The New York Times-szal, a brit Guardian-nel, a

német *Der Spiegel*el, a francia *Le Monde*-dal és a spanyol *El Mundo*val. Köszönhetően ezen médiumok folyamatos beharangozásainak és figyelemfelkeltő cikkeinek, a nemzetközi élet felfokozott várakozásokkal tekintett az iratok megjelenése felé. Azonban az elmúlt három hétben még mindig nem hozták nyilvánosságra az összes iratot, és ahogyan minden csoda három napig tart, a közfigyelem már elfordult az ügytől. Ma már érdekesebb téma Julian Assange személye, mint maga a website. Mielőtt a brit bíróság a múlt hét végén óvadék ellenében szabadon engedte, a svéd hatóságok által szexuális bűncselekménnyel vádolt, Assange-t, a világ számos pontján szimpátiatüntetéseket tartottak mellette, illetve támogató „hacker” csoportok megtámadták azoknak a cégeknek a weboldalait, amelyeket a WikiLeaks ellenségének tartottak. Így többek között „cyber-támadás” áldozata lett az Amazon, a PayPal, a Mastercard és a Visa is, mivel megtagadták szolgáltatásaikat a WikiLeaksnek, illetve magának Assange-nak. Továbbá a napokban a Bank of America is megtagadott minden további szolgáltatást, aminek különös pikantériát ad, hogy a már bejelentett következő „kiszivárogtató akció” célpontja egy nagy amerikai pénzintézet lesz, és a szakértők véleménye szerint ez minden valószínűség szerint a Bank of America lesz.

Ha a WikiLeaks valódi hatását vizsgáljuk az amerikai külpolitika tekintetében, akkor az elsősorban egy „pletykákát” kiszivárogtató online intézmény, amely azért került immáron harmadszor is a nemzetközi figyelem középpontjába, mert titkos és bizalmas iratokat tett mindenki által hozzáférhetővé, először az iraki, majd az afganisztáni katonai műveletek tekintetében, három hete pedig az amerikai diplomácia belső iratait jelentette meg. Magát a WikiLeaks-t 2006-ban hozták létre azzal a céllal, hogy kormányok és nagyvállalatok titkos ügyleteire rávilágítson, ezzel a korrupciót csökkentse és transzparenssebbé tegye a politikát. Az elmúlt négy évben, az ausztrál aktivista, Julian Assange nevével fémjelzett vállalkozás számos díjat is kiérdemelt, de a fentebb jelzett dokumentumok kiszivárogtatása miatt közellenségévé vált. De a diplomáciai iratok kiszivárogtatása milyen hatással volt az amerikai külpolitikára? Valójában azt lehetne mondani, hogy rendkívül nehéz helyzetben vannak azok a kommentátorok és elemzők, akik azt szeretnék bizonyítani, hogy az ügy sokat ártott volna az Egyesült Államoknak. Az Egyesült Államok szempontjából olyan információk láttak napvilágot, amelyeket valójában mindenki sejtett, sőt a szakértők már korábban beszéltek az érintett ügyekről. Henry Kissinger még 1969-ben megfogalmazta, hogy az Egyesült

Államok nem képesek már rá, hogy érdekeiket mindenhol közvetlenül kifejtse, ezért minden eszközt be kell vetnie helyi szinten, hogy a partnerországokban a politikusok a megfelelő döntéseket hozzák meg. Az eddig megjelent dokumentumokból igazából az derült ki, hogy az amerikai diplomácia igen is így működik. Azaz nincs igaza azoknak, akik azt mondják, hogy a diplomácia vezetésének, és elsősorban Hillary Clinton külügyminiszternek le kellene mondania, és az sem igaz, hogy Clintonnak a jövőben le kellene mondani minden elnöki aspirációjáról. Egyrészt, ahogyan sok kommentárban megjelenik, Clinton nem 2012-ben, hanem 2016-ban kerülhet szóba komolyabban mint a demokraták elnökjelöltje. Másrészt az amerikai választói logika nem az alapján működik, hogy idegen országokban mit mondanak a politikusaikról és vezetőikről. Az amerikai választók azt láthatják ezekből a dokumentumokból, hogy a diplomatáik igen is azon dolgoztak, hogy segítsék az amerikai érdekeket, és a diplomatáik minden részlettel tisztában vannak, és képesek komplexen gondolkodni az érintett térségek és országok politikai ügyeiről. Azaz, ha kizárólag a belpolitikát vizsgáljuk, akkor igaz az a vélemény, hogy a WikiLeaks botrány nyertese az Egyesült Államok, és az amerikai diplomaták.

Viszont a külpolitikában egy kicsit más a helyzet, habár hatalmas károkat nem okozott mindez az amerikai diplomáciának. Egy dolog biztos: a botrány költségnövelő tényezőként jelent meg, mert az amerikai külképviseletek nem használhatják tovább ugyanazokat a csatornákat, amelyeket most kompromittáltak, illetve számos diplomatát haza kell hívni és a helyükre újakat kinevezni. Már most érezhető a megnövekedett bizalmatlanság az amerikai diplomatákkal szemben. Viszont nem szabad elfelejteni, hogy ez a bizalmatlanság nem fog hatni az Egyesült Államok és más országok kapcsolataira. Ha a diplomáciai iratok más ország, mondjuk egy közepes méretű és politikai-gazdasági erejű ország esetében jelentek volna meg, akkor annak végzetes következményei is lehettek volna. De az Egyesült Államokkal senki sem azért „barátkozott” eddig sem, mert megbízott volna benne, vagy barátjának tekintette volna, hanem mert a politikai szükségszerűség azt kívánta. Az Egyesült Államok továbbra sem lesz kikerülhető. A közös euroatlanti értékrendszeret osztó országokban már a botrány kipattanásakor jelezték a vezető politikusok, hogy nem lesz kihatással a WikiLeaks kiszivárogtatás az országaik közötti kapcsolatokra, a többi ország esetében viszont mindenképpen igaz, hogy nem a közösen osztott értékeik, hanem a saját érdekeik miatt működnek együtt

Washingtonnal. Összefoglalva a WikiLeaks az értékeket és az Amerikáról kialakított képet rendíthette volna meg, de az Egyesült Államok bilaterális külpolitikájának az alapja érdek-meghatározottságú.

Ha túllépünk azon a kérdésen, hogy a WikiLeaks botrány mit okozott az amerikai diplomáciában, akkor meg kell értenünk, hogy általában véve milyen hatással volt az iratok kiszivárogtatásának a diplomáciára. Figyelembe kell venni, hogy az iratok ugyan az amerikai külképviseletek és a központ közötti kapcsolatot jellemzik, de naiv elképzelés lenne, ha valaki azt a következtetést vonná le, hogy csak az amerikai diplomácia működik így. Ellentétben az országok saját jól felfogott érdekén alapuló bilaterális amerikai kapcsolatokkal, a diplomácia élet általában véve egyfajta értékrendszert is képvisel. A diplomácia alapja a kölcsönös bizalom, az információ és a mindenki által elfogadott titoktartás egyfajta „gentlemen’s agreementje”, amit tényleg megrendített a WikiLeaks, pontosabban a tény, hogy a jövőben minden elhangzott kijelentés nyilvánosságot kaphat, és a diplomaták nem képeznek egy értékközösséget, hanem kizárólag a saját országuk érdekei szerint fognak cselekedni. Azaz a bizalom rendült meg.

Ugyanakkor az is érdekes és elemzés tárgyát képezi, hogy általában a bilaterális külkapcsolatokra, azaz az amerikai szempontból harmadik országok egymással ápolt kapcsolataira és a harmadik országok belpolitikájára milyen hatással volt a kiszivárogtatás. Véleményünk szerint ez az a terület, ahol a legnagyobb kárt okozta az iratok megjelenése. Itt is ki kell emelni, hogy nehéz elrugaszkodni a pletyka szintjétől. Ha csak a címlapon lehozott cikkeket nézzük, akkor a megjelenő részletek nem túl sokkolóak. Mert igazából nehéz elképzelni, hogy valakit is meglepett volna, hogy a brit konzervatívok Amerika barátok, hogy Kadhafi ezredes paranoiás és számos személyes rigolyója van, hogy Kína számos esetben összefüggésbe hozható az ún. „cyber-támadásokkal”, hogy Irán aktívan segíti az Amerika ellenes erőket Irakban, hogy Szaúdi-Arábia az iszlám extrémizmus egyik legbőkezűbb forrása, hogy a nicaraguai, vagy számos afrikai és ázsiai ország elnökei korrumpáltak és a saját zsebük megtömését tekintik személyes céljuknak, hogy Nicolas Sarkozy olyan szeszélyes, mint egy roksztár, vagy hogy a török külpolitika célja a regionális pozícióinak megerősítése. Figyelembe kell venni, hogy mindezek az információk ugyan nem jelentenek újdonságot a szakértők számára, és a „demokratikus világ” közvéleményét sem lepték meg túlzottan, viszont rendkívül kínos helyzetbe hozták azokat az országokat, amelyek vezetői nem voltak eddig

hozzászokva, hogy a külpolitikai döntéseiket a saját lakosságuk előtt meg kellett volna különösebben indokolniuk. Bizonyára hatással lesz, illetve van a diplomáciai iratok megjelenése például Irán és Bahrein kapcsolatára, vagy Pakisztán és Szaúdi-Arábia viszonyára. Az előbbi esetben azért, mert az Irántól 1973-ban elszakadt kis szigetország lakosainak a többsége síita vallású és Irán számára sokkoló lehetett, hogy ennek ellenére a vezető körei mégis Irán-ellenesek. A második esetben pedig az rendítette meg a bizalmat a bilaterális kapcsolatokban, hogy a szaúdi vezetők befolyásosak Pakisztánban és első kézből adtak át információkat az amerikai diplomaták számára.

Ha belpolitikai következményeket szeretnénk előre jelezni, akkor is azokban az országokban okoz nagyobb problémát a diplomáciai iratoknak a nyilvánosságra kerülése, amelyekben a vezetők valós viselkedése és politikája eltért a lakosság számára prezentált változattól. A számos példa közül érdekes megemlíteni Tunézia esetét. Zine Ben Ali elnök, és körei egy demokratikus köntösbe bújtatott rendőrállamot tartanak fent, amely a legbelső körökig korrump, és drága fogadásokon költik el az ország pénzét, miközben a lakosság problémáit nem képesek kezelni. Ugyanez igaz Szaúdi-Arábiában is, ahol a lakosság számára mutatott, illetve attól elvárt szigorú vallásosság nem érvényes a felsőbb körökre, akik mindent megengedhetnek maguknak az egyre gyakoribb zártkörű rendezvényeiken. A sort folytatni lehetne – akit mélyebben érdekel a téma, annak figyelmébe ajánljuk a Foreign Policy cikkét, amely azokat a személyeket veszi sorra, akik „Wiki-híresekké” váltak a diplomáciai iratok megjelenése miatt – gyakorlatilag minden olyan országgal, akiket a Zakaria-i értelemben illiberális demokráciáknak nevezhetünk. Azaz ott, ahol a vezetés néhány populista intézkedéssel igyekezett fenntartani a lakosság támogatását, azt a látszatot keltve, hogy a nép érdekében és a nép által vezérelve hozza meg a döntéseit, és a problémákat az ország korlátozott belső és külső lehetőségei, nem pedig a vezetők alkalmatlansága jelentik. Viszont ezek az iratok inkább az utóbbit bizonyítják, azaz ezen vezetők mind a belpolitikában, mind a külkapcsolatokban kínos magyarázkodásra kényszerülnek.

De mi a jövő? Ma még az iratok jelentős része nem látott napvilágot, és valójában a jövő szempontjából nem is azok tartalma a lényeges, hanem a tény, hogy a titkos és minősített iratok kikerülhetnek a világhálóra. Ennek valódi hatását több tényező is befolyásolja: Julian Assange és személye körül kialakult ambivalens helyzet, a WikiLeaks ötlet proliferációjának

esélye, az információ megtartásának képessége, illetve a felelősök felelősségre vonásának lehetőségei. Julian Assange, a WikiLeaks vezetője és társalapítója egyértelműen a támadások keresztüzébe került. Egyesek terroristának bélyegezték meg, míg mások szerint a szólásszabadság élharcosa és a legkiválóbb újságírók egyike. Valójában egyik megállapítás sem helyes. Assange semmiképpen sem terrorista, mert igazából homályos politikai céljai eléréséhez nem használ erőszakos eszközöket, habár igaz, hogy jelentős károkat okozott eddigi tevékenységével. Ugyanakkor nem újságíró, hiszen a cikkeket nem ő írja, a WikiLeaks csupán közvetítő csatornaként jelenik meg. Önmagát és a WikiLeaks tevékenységét a „tudományos újságírás” meghonosítójaként aposztrofálja, mert mindenki számára hozzáférhetővé teszi azokat a dokumentumokat, amelyekre a cikkek a későbbiekben hivatkoznak. A személy körül kialakult helyzetnél érdekes gondolat, hogy miért ő az elsőszámú közellenség, miközben az őt elismert médium, amely számára eljuttatta a dokumentumokat zavartalanul közölheti azokat. Például a Der Spiegel is 50 új szerkesztőt alkalmazott csak a WikiLeaks iratok feldolgozására. Továbbá Assange ügye az „összeesküvés-elmélet hívóknak” is muníciót szolgál, különösen mert az egyetlen fogást a svéd ügyészség találta rajta, és állítólagos szexuális bűncselekmény vádjával kérte a nemzetközi elfogatóparancs kiadását. Ezzel párhuzamosan az Egyesült Államok kormányzatának jogászai pedig azon dolgoznak, hogy milyen vádpont értelmében lehetne elítélni Assanget, illetve mi lehet a jogi hivatkozási alap, hogy egyáltalán Assange, ausztrál állampolgárként, amerikai bíróság elé kerülhessen. A vád valószínűsíthetően abból fog kiindulni, hogy Assange segítséget nyújtott a katonai hírszerzés elemzőjének a titkos és minősített iratok kiszivárogtatásában, ezért társtettes volt a bűntényben, nem csupán a passzív címzettje az iratoknak, amiket azután felhasználta. Ebben az értelemben a jogi fogózkodót a kémkedésről szóló szövetségi törvény 793. szakasza szolgál, amely a védelmi információk összegyűjtését, elvesztését, vagy átadását szankcionálja. Kérdéses azonban, hogy mindez tényleges eszköz-e Washington kezében, hiszen nem amerikai állampolgárról van szó. Továbbá érdekes adalék, hogy az amerikai állampolgár Danielle Elserget is felmentette a Legfelsőbb Bíróság. A katonai elemző a Pentagon iratok néven elhíresült dokumentumokat adta át New York Times-nak 1971-ben, amelyben nyilvánosságra került a vietnámi háborúval kapcsolatos amerikai döntéshozás titkos mechanizmusa. Azaz, nem világos, hogy felelősségre lehet-e vonni a jövőben hasonló jellegű ügyek résztvevőit, nem is beszélve arról, hogy mindezt az Internet korában

technikailag képtelenség kivitelezni, tekintve, hogy csak bűnbakokat lehet találni, viszont a „kiszivárogtatók” és a „terjesztők” igazi személye gyakran nem lesz ismert. Érdekes ebből a szempontból, hogy a WikiLeaks nem egyedülálló intézmény és mindenképpen elindította a hasonló kezdeményezések megjelenését. Erre az egyik legelső példa az OpenLeaks honlap megjelenése, amely hasonló célokkal jött létre a WikiLeaks egyik korábbi vezetője segítségével. Mindebből arra lehet és kell következtetni, hogy az információkat megvédeni kell tudni, mert azok terjedését később nem lehet megakadályozni.

Összességében a WikiLeaks jelenségről, és a 250.000 titkos és minősített dokumentum kiszivárogtatásának ügyében általánosan levonható következtetés, hogy a Gianfranco Fini által vizionált diplomáciai 9/11 nem következett be, de nem is szabad lebecsülni az események hatását. Mindenesetre igaz, hogy az Egyesült Államok nem veszített annyit az ügyön, mint azt először várni lehetett volna, mivel az országokat funkcionális és jól meghatározott érdekek hálója köti Washingtonhoz, amit nem rendíthet meg az, hogy az amerikai diplomaták a „munkaanyagaikban” miként is vélekednek a világról. Általában a diplomáciát viszont költségesebbé teszi a WikiLeaks jelenség, mert az információszerzés alapjait jelentő bizalom rengett meg. A legkínosabb hatással mindenképpen a „nem demokratikusan működő” országokban és azok egymás közötti kapcsolataiban lehet számolni. A jövő pedig kiszámíthatatlan jelen pillanatban, mert nem feltétlenül szerencsés, ha széles, hozzá nem értő tömegek számára is nyilvános lesz a külpolitikai döntésekig vezető minden technikai részlet.

AJÁNLOTT OLVASMÁNYOK

Council on Foreign Relations –

http://www.cfr.org/publication/23526/will_wikileaks_hobble_us_diplomacy.html

Foreign Policy – WikiFamous

<http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/12/08/Wikifamous>

The New York Times –

<http://www.nytimes.com/2010/11/29/world/29cables.html?scp=1&sq=wikileaks%20cables&st=cse>

Spiegel Online – Die Botschaftsdepeschen

http://www.spiegel.de/thema/botschaftsberichte_2010/

CORVINUS KÜLÜGYI ÉS KULTURÁLIS EGYESÜLET

biztpol.corvinuembassy.com